

Gellér Katalin

Kasszandra tánca

A gödöllői művésztelepen, ahol minden művészeti ág otthonra talált, a mozdulat- és táncművészetnek nem volt aktív művelője, de hatása elsősorban három művész, Körösfői-Kriesch Aladár (1863–1920), Moiret Ödön (1883–1966) és Undi Mariska (1877–1959) alkotásaiban vitathatatlanul megjelent.

A művészek rendszeresen sportoltak. Nagy Laura visszaemlékezése szerint Körösfői-Kriesch Aladár és Nagy Sándor (1869–1950) Rómában egy vívóteremben ismerkedtek meg.¹ Körösfői-Krieschnek gyenge fizikuma miatt szüksége volt testedzésre és különböző kúrákra. Gödöllőn számos „gyógyító ember” kereste fel. A telep tagjai közül többen is vegetáriánusok voltak, s a természeti és spirituális erők bevonása a gyógyászatba nem volt előttük ismeretlen.²

Nagy Sándor klasszikus sportokat űzött, úszott, gerelyt hajított. Reggel leszaladt a jó néhány kilométerre lévő Szentjakabi-tóhoz, télen a jeges vízben is megfürdött. Délutánonként, a műtermi munka után Sidló Ferencsel, Zichy Istvánnal, Charles de Fontanay-vel a magas- és távolugrást gyakorolta a kert egy erre elkerített részén. A sízés is kedvelt sportjuk volt, Akseli Gallén-Kallela Finnországból méretre csináltatott síléceket és cipőket küldött számukra.

Jóllehet nincs rá adat, hogy bárki is művelte volna Gödöllőn Isadora és Raymond Duncan vagy Emile Jaques-Dalcroze új mozdulatművészetét, elképzelhetetlen, hogy ne ismerték volna mind a nemzetközi, mind a hazai mozdulatművészet és gyógytorna képviselőit, Dienes Valériát és Madzsarné Jászi Alice-t. Körösfői-Kriesch és Nagy Sándor a Madzsar-ház gyakori látogatói voltak.³ Jártak a Békássy-családhoz, ahová Szabó Ervin és Jászi Alice is bejáratos volt. Polányi Károlyné Duczynska Ilona (1897–1978) szerint Békássy Eleménné és Jászi Alice a Dalcroze-módszer hívei voltak (az utóbbiban tévedett, Jászi Alice Mensendieck módszeréből fejlesztette ki egyéni metódusát).⁴ A tolsztojánus Nagy Sándor ebben az időben Szabó Ervin barátja volt, a *Huszadik Században* közölt cikkeket, s Szabó Ervinnel együtt harcolt a társadalmi egyenlőtlenség ellen. Az 1900-as évek elején művészeti nézeteik is megegyeztek.⁵ Nagy Sándor egyik legismertebb ex librisét Jászi

Gellér Katalin a művészettörténet-tudomány kandidátusa. Kutatási területe a 19–20. századi magyar és francia művészet, különös tekintettel a romantika, a szimbolizmus és a szecesszió korára. Tagja a Zichy Mihály Alapítványnak, a Lesznai Anna Társaságnak és az Európai Utas kuratóriumának. 1996 és 2012 között az MTA BTK MI főmunkatársa, a Magyar Szecessziós Társaság elnöke.

Katalin Gellér holds a candidates degree in art history. Her field of research includes 19th and 20th century Hungarian and French art with special emphasis on Romanticism, Symbolism and Art Nouveau. She is a member of the Mihály Zichy Foundation and the Anna Lesznai Society, and she is also on the curatorial board of Európai Utas (European Traveller). Between 1996 and 2012 she was senior fellow of the Institute of Art History, Research Centre for the Humanities, Hungarian Academy of Sciences. She is president of the Hungarian Art Nouveau Society.

¹ *Interjú Herveyné Nagy Laurával.* Az interjút Gellér Katalin készítette, hangfelvétel, Cambridge, 1985.

² Nagy Sándorné Kriesch Laura napfényterápiával gyógyította a hozzá fordulókat.

³ REPISZKY Tamás: *Ágas-bogas családja.* Szentendre, 2004. (Studia Comitatensia, 29.) 187.

⁴ Duczynska Ilona leírta Jászi Oszkár és Madzsar Alice látogatását Békássynénál a Bicske melletti Óbarokpusztán. DUCZYNSKA Ilona: A cselekvés boldogtalan szerelmese. *Valóság*, 1978. 5. 12; Madzsar Alice módszeréről lásd REPISZKY 2004. i. m. 187.

⁵ Szabó Ervin a preraffaelitákban, valamint Nagy Sándorban látta a „szocialista szellem” új művészeti képviselőit. Nagy Sándorral együtt készítette a *Népszava Naptárát*, a májusi *Emléklapokat*. LITVÁN György: *Szabó Ervin, a szocializmus moralistája.* Budapest, Századveg, 1993. 58–63. GELLÉR Katalin: *Mester, hol lakol? Nagy Sándor művészete.* Budapest, Balassi, 2003. 44–48.

1. kép. Körösfői-Kriesch Aladár–Belmonte Leó: *Kassandra*, 1908–1909, gobelin, gyapjú, 200×71 cm, j. j. l.: monogram, j. b. l.: monogram, j. b. f.: két csiga, Budapest, Iparművészeti Múzeum

Oszkárnak készítette. A könyvjegyhez a *Mester, hol lakol?* című festményének egy részletét használta fel szecessziós keretdíszebe fogva.⁶

Dienes Valéria egyetemi éveiben szintén Szabó Ervin és Jászi Oszkár körébe tartozott. Párizsból hazatérve, feltételezhetően 1912 és 1914 között járhatott Gödöllőn. Talán már 1912 tavaszán sor került erre, amikor életrajzírója szavaival „baráti társaságban” beszámolt Isadora és Raymond Duncan tevékenységéről. Ugyanitt olvasható, hogy 1912 és 1914 között görög tornát tanított szintén baráti körben, melynek tagjait azonban nem sorolja fel.⁷ Egy Dienes Valériáról az 1910-es években készült fotó akár a gödöllői erdő vagy park egyik tisztásán is készülhetett.⁸ Biztos forrásból tudjuk, hogy Undi Mariska műtermében kétszer is fellépett.⁹ A *Magyar Iparművészet* 1915-ös számában megjelent ábrák és fotók nyomán könnyen elképzelhető, hogyan történhetett ez a bemutató.¹⁰

Az antik művészet csodálata a közös kapcsolódási pont az új mozdulatművészet képviselői és a gödöllői mesterek között. Nem szűnő hatásáról számos művük tanúskodik, ahogy a koreográfiák, melyekben a táncosok antik reliefekre emlékeztető csoportokat képeztek, gyakran szintén görög témákra készültek.¹¹ Körösfői-Kriesch Aladár *Kassandra* című (1908–1909) gobelinjén az antik művészet inspirációját beépítő preraffaelita mesterek és görög vázarajzok hatása érződik (1. kép).¹² A lány vonalvezetéssel megrajzolt nőalak különleges harmóniájának titka, hogy a kétségbeesés eksztatikus mozdulata – táncmozdulat. A láb mozgást érzékeltet, a sarkak felemelve, a térdek finoman behajlítva látszanak. Jobb lábával előrelép, a test ellentétes irányba, balra fordul, így a felsőtest szinte szemből, az arc profilból látható. Hasonló, de ellentétes irányú mozgásban van lefényképezve egy táncosnő is a *Magyar Iparművészet* említett cikkéhez közölt felvételen: „...minden alak az előre lépő lábbal ellentétes vállal fordul előre...” – írta a mozdulatkombinációkat geometrikus ábrákon összefoglaló Dienes Valéria.¹³

Az antik művészet hatását a korszak szecessziós alkotóihoz hasonlóan beépítő Körösfői-Kriesch az új táncművészet is inspirálhatta.¹⁴ A Dienes által létrehozott orkesztika geometrikus

⁶ Nagy Sándor és Jászi barátsága csak az utóbbi emigrációs éveiben szűnt meg. LITVÁN György: Bevezető. In: *Jászi Oszkár naplója 1919–1923*. S. a. r. LITVÁN György. Budapest, MTA Történettudományi Intézet, 2001. 8.

⁷ DR. DIENES Valéria: *Orkesztika – Mozdulatrendszer*. Szerk. és bev. DIENES Gedeon. Budapest, Planétás, 1995. 138.

⁸ Közölve: Kronológia. In: DIENES 1995. i. m. 85. Remsey Jenő visszaemlékezése szerint Dienes Valéria többször járt és táncolt Gödöllőn. Lásd jelen folyóirat számunkban VINCZE Gabriella tanulmányának 32. oldalát.

⁹ VINCZE Gabriella: Kelet a magyar mozdulatművészetben. In: *Mozdulat – magyar mozdulatművészet a korabeli társadalom és művészet tükrében*. Szerk. BEKE László–NÉMETH András–VINCZE Gabriella. Budapest, Gondolat, 2013. 123–141: 127.

¹⁰ DIENES Valéria: Művészet és testedzés. *Magyar Iparművészet*, 18. 1915. 5. 226–228, 237, 268–267.

¹¹ Közismert Isadora Duncannek a görög művészet iránti csodálata. Egyik híres, Gluck zenéjére táncolt szerepében profétanőt játszott (*Iphigénia Tauriszbán*, 1903).

¹² GELLÉR Katalin: Vénusz és Kassandra. Magyar festők antikvitás-élménye a századfordulón. *Ars Hungarica*, 33. 2005. 89–108.

¹³ DIENES 1915. i. m. 228, 268.

¹⁴ Az antik művészet hatását mutatják, többek közt, a Koronghi Lippich Elek költeményéhez készített illusztrációi. KORONGHI LIPPICH Elek *Költeményei. 1880–1902*. Budapest, Pallas, 1903.

rendje a felszínt hangsúlyozza, amely közel áll mind a szecesszió, mind az art deco kompozíciós megoldásaihoz (2. kép). A mozdulat szimbolikus összetettséggű, érzelmeket, lelki történést sugall. A kétségbeesést kifejező, feltartott karok, a felfelé fordított fej, a lábak könnyed lépése sűrítetten foglalja magába a tragédiát. Dienes táncesztétikájának téri leképezése: „nem mozgás, hanem mozdulat.” (1. kép)¹⁵

Henri Bergson időfogalma Dienes táncelméletére is hatást gyakorolt: a jelenben megvalósult teremtő mozdulatban múlt és jövő egyesül. Ha Ferdinand Hodler szimmetrikusan és ritmikusan sorba helyezett figurái vertikálisukkal az eget és a földet kötik össze, Körösfői-Kriesch Kasszandrája a múltat és a jövőt.¹⁶ A gobelin hátterében a Tróját ostromló gályák láthatók, feljűk is tekint a jövőt előre látó Kasszandra. Kétségbeesett mozdulatában különböző idősíkok sűrűsödnek.

Dienesnek az „eszmelet” szolgálatában álló „szimbolikus mozdulat” tana és gyakorlata, a lélek és a szellem által irányított test elmélete nyitott fülekre találhatott Gödöllőn. Misztikus fordulata, növekvő vallásossága a gödöllői művészek által is kedvelt szerzőkhöz vezette. Ilyen értelemben Dienes és Nagy Sándor esetében azonos inspirációs forrásokról beszélhetünk. Mindketten kedvelték Sík Sándor költészetét, Nagy Sándor illusztrálta könyveit, s Dienes is dolgozott a költő nyomán (*Arról, aki helyembe áll*).¹⁷ Mindketten feldolgozták a Máté evangéliumában található hegyi beszéd nyolc boldogságról szóló igéjét. Nagy Sándor a szentek életét (Szent Leó pápa, Assisi Szent Ferenc, Szalézi Szent Ferenc, Xavéri Szent Ferenc, Szent Péter, Szent István, Szent Gellért és Szent Alajos) ábrázolta a temesvári szeminárium kápolnája 1915-re elkészült üvegfestményein, Dienesnek *A nyolc boldogság* című (1925) misztériumát pedig 1926-ban mutatták be a Belvárosi Színházban.

Úgy tűnik, Gödöllőn elsősorban a szobrász- és kerámiaműhely tagjainak műveiben, Körösfői-Kriesch, Sidló Ferenc (1882–1954), és különösen Moiret Ödön témaválasztásaiban és formálásában jelent meg az antik művészet iránti vonzalom. Ezt Sidló Ferenc *Danidák* című grafikája, kútszobrának (1933) szecessziós vázlata is mutatja. Moiret Ödön, bár csak néhány hónapot töltött Gödöllőn (1907 őszétől 1908 tavaszáig), tökéletesen beillett együttesükbe.¹⁸ A KÉVE és a Céh-

2. kép. Körösfői-Kriesch Aladár illusztrációi Koronghi Lippich Elek *Költevényei*hez. Lásd: KORONGHI LIPPICH 1903. i. m. 11.

¹⁵ DIENES 1995. i. m. 107.

¹⁶ Hodler és Jacques-Dalcroze kapcsolatáról lásd Verena SENTI-SCHMIDLIN: A ritmikusan mozgatótt test. Ferdinand Hodler figurális festészet és a tánc 1900 körüli megújítása. In: *Ferdinand Hodler. Egy szimbolista látomás*. Kiállítási katalógus. Szerk. Katharina SCHMIDT–Bernadette WALTER–Therese BHATTACHARYA-STETTLER. Bern, Kunstmuseum–Budapest, Szépművészeti Múzeum, 2008. 167–171.

¹⁷ Sík Sándor: *Szember a nappal: versek*. Budapest, Élet, 1910; Uő: *A boldog ember inge*. Budapest, Szent István Társulat, 1930.

¹⁸ A gödöllői szobrászműhelyről lásd NAGY Ildikó: *Szobrászok a gödöllői művésztelepen*. Kiállítási katalógus. (2003. március 21.–2004. február 28.) Gödöllő, Városi Múzeum, 2004.

3. kép. Moiret Ödön: *Táncoló*, 1919, bronzplakett, 19,3x11,3 cm, j. j. l.: 1919, VII. Budapest, monogram. Gödöllői Városi Múzeum, ltsz.: 86.263. Fotó: Ruzsa Dénes–Spitzer Fruzsina

4. kép. Egy Laban-tanítvány fotója. Megjelent Fritz WINTHER *Körperbildung als Kunst und Pflicht* című könyvében (Delphin Verlag, München, 1915. 64, 65). Fotó: Ruzsa Dénes–Spitzer Fruzsina

beliek tagja is volt, tehát később is tartották egymással a kapcsolatot.¹⁹

Az igazság és a szépség, az etikai és spirituális fejlődés építészeti-szobrászati ideálja *Az új élet városa* elnevezésű Moiret-tervekben öltött testet (1924-től). Az „új élet iskoláját” valási elméletek kísérik, terveiben többek közt a képzőművészet, a torna, a kerti munka

és a tánc is helyet kapott.²⁰ Az ideális embernek művészi keretet adó, az emberiség emelkedését, épülését szolgáló együttesben, ahogy művésztelep-alapítási terveiben is, mindig szerepet kapott a tánc és az énektanítás. Az ideális város betegeknek tervezett részében „a gyógyítás alapja a természetgyógyászat és művészetterápia volt” – írta Nagy Ildikó.²¹ Időlegesen antropozófiai és katolikus közösségekhez csatlakozott, s tervezte, hogy Hilde Hager tánckurzusával és az említett hazai mozdulatművészeti iskolákkal is felveszi a kapcsolatot.²²

Moiret több táncbrázolása ismert: a *Táncmámor*, a *Táncoló fiú* és a *Táncoló nimfák* című szobrait a Nemzeti Szalon 1923. márciusi csoportkiállításán mutatta be, s *Táncosnő* című kompozíciójával szerepelt az Ernst Múzeum 1932. májusi kiállításán. *Táncoló* című (1919) bronzplakettjén

¹⁹ REMSEY György: Moiret Ödön művészete. *Vigilia*, 1977. november. 756. Körösfői-Kriesch síremlékét is ő készítette (1930).

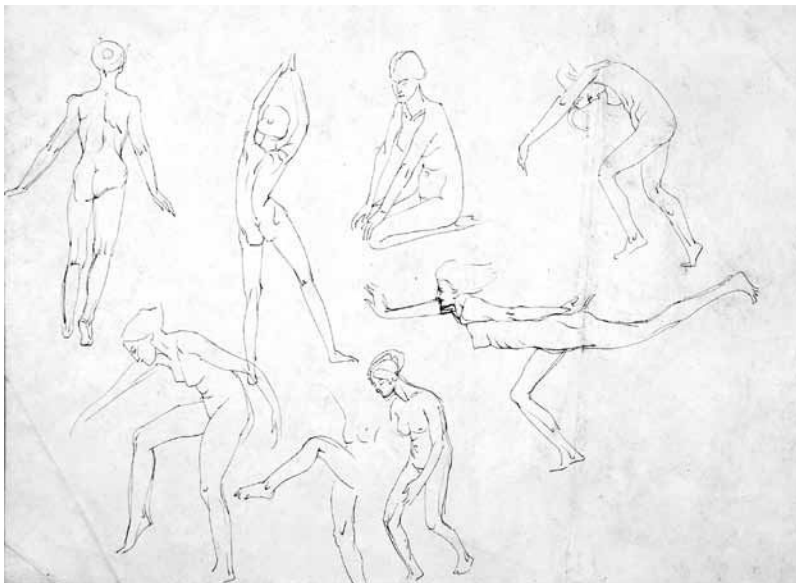
²⁰ NAGY Ildikó: A gödöllői tradíció továbbélése Moiret Ödön művészetében. In: *A gödöllői művésztelep 1901–1920*. A katalógus koncepciója: GELLÉR Katalin. Szerk. GELLÉR Katalin–MERVA Mária–ŐRINÉ NAGY Cecília. Gödöllő, Gödöllői Városi Múzeum, 2003. 172–179: 178.

²¹ NAGY 2004. i. m. 10.

²² NAGY 2003. i. m. 174.

5. kép. Moirét Ödön:
Válás, 1914 előtt, reprodukálva:
Művészet, 1914. 233.

6. kép. Nagy Sándor: Táncolók, 1930 körül, tus, toll, papír, 233x306 mm
Gödöllő, Nagy Sándor-ház

a nőalak mozdulata Körösfői-Kriesch *Kasszandrájának* testtartására emlékeztet, de jobb lábának görcsös fordulata eltér Körösfői-Kriesch hősnőjének harmonikus, kiegyensúlyozott mozgásábrázolásától (3. kép). A *Belső boldogság* nőalakja szintén az orkesztikából ismerős mozdulatban ábrázolt.²³ A *Válás* című, a Céhbeliek kiállításán bemutatott reliefe szintén emlékeztet a gobelin hősnőjének tánc által ihletett mozdulatára (4–5. kép). A lábak jobbra tartanak, a test balra fordul, a fej profilból látszik. A nőalak teljesen betölti a vastag keretet, feltartott kezei a síkhoz igazítottak. A kompozíció szigorúan szimmetrikus felépítésű, a mellkas megoldása az egyiptomi domborművekre emlékeztet, formálásában a legnagyobb felület törvénye érvényesül.

Nagy Laura visszaemlékezése szerint a gödöllői szobrászműhely tagja volt a lengyel származású, lembergi születésű Duczynska Irma (1869–1932), aki mindig görögös ruhában járt, s a híres angломán család, a már említett Békássyék rokona volt. Duczynska Bécsben tanult, majd főként itt és Münchenben dolgozott; Rudolf Steiner híve volt. 1909 és 1914 között Bécsben festőiskolát nyitott Simay Imrével. Az iskolában Kövesházi Kalmár Elza is tanított. A névazonosság folytán felmerül, hogy rokona volt a már említett Duczynska Ilnának, aki Szabó Ervinék és Jászi Oszkárék barátja volt. Talán ezen az úton kerülhetett rövid időre Gödöllőre. Említett viselete arra utal, hogy az új táncművészet híve volt.

A néhány éven át Gödöllőn élő művésztörténész és festő, Rózsaffy Dezső húga, Rózsaffy Malvin, aki Dalcroze módszerű iskolát tartott fenn, szintén fehér, antikizáló öltözékben látható

²³ MOIRET Ödön: *Belső boldogság*, 1919, bronzplakett, 14,5x11,4 cm, j. l. fecit, monogram, b. l.: VII 1919. (A nőalak mögött német nyelvű felirat.) Gödöllői Városi Múzeum, ltsz. 86.232. A szobor meghatározásában nyújtott segítségével, mely szerint az az orkesztikából ismert mozdulatot ábrázolt, itt szeretnék köszönetet mondani Őriné Nagy Ceciliának.

7. kép. Undi Mariska: *Táncoló római lányok*, mozaikterv, 1918, tempera, papír, 62x2340 mm, j. n., SZM–MNG, ltsz.: F. 94.33.

8. kép. Undi Mariska: *Táncoló nő II.*, akvarell, diófafapác, papír, 280x185 mm, j. b. I. UNDI MARISKA, SZM–MNG, Grafikai osztály, ltsz.: F. 93.80.

9. kép. Undi Mariska: *Táncoló nő III.*, akvarell, diófafapác, papír, 275x185 mm, j. b. I. UNDI MARISKA, SZM–MNG, Grafikai osztály, ltsz.: F. 93.82.

egy fotón.²⁴ Rózsaffyék és a gödöllőiek első nemzedéke között szoros szellemi kapcsolat volt, s Remsey Jenővel is jó barátságban voltak, de nincs rá adat, hogy a telepen Rózsaffy Malvint ismerték volna.

²⁴ Granasztói Olga szíves közlése.

Nagy Sándor mozdulatművészeti érdeklődéséről nem szólnak a visszaemlékezések, de néhány vázlatrajza táncosokat ábrázol (6. kép).²⁵

Undi Mariskát szoros barátság fűzte Dienes Valériához. Undi művészetének iránya meggyezett a vezető gödöllői mesterekével, együtt állítottak ki, de a feminizmus egyik legismertebb képviselője független úton járt, s nem telepedt le Gödöllőn. Hibás lába miatt ugyan nem táncolhatott, de többször felkereste Dienes Valéria Széll Kálmán téri táncstúdióját, s pasztellportrét is festett róla.²⁶ Plakátokat rajzolt Dienes különböző oktatói vállalkozásaihoz, s vázlatfüzetében gyermekéről, Dienes Gedeonról készült portré is látható.²⁷ Ismert egy antik viselkedésben táncoló, frízszerűen egymás mellé sorolt leányokat ábrázoló festménye is. A lendületes mozgású táncosnők végtelenül folytatódó ornamentika-sorként jelennek meg (7. kép).

Undi Mariska láthatta Gyagilevék nagy sikerű budapesti fellépéseit (1912–1913). Lelkesedett a testvérművészetekre jelentős hatást gyakoroló Orosz Balettért, az 1914 és 1916 között, majd később is néhányszor Budapesten tartózkodó Nizinszkij művészetéért. Kosztümterveket, táncosokat ábrázoló grafikai sorozata igen változatos, találunk köztük indiai táncosnőt is. Feltehetően a Leon Bakszt tervezte fantáziadús kosztümök inspirációjára készültek (8–10. kép).

A szecesszió mestereihez hasonlóan Dienes Valéria is hirdette az ember és a környezet közötti harmónia megteremtésének szükségességét, de úgy látta, nem elég, ha a nők a művészi formált enteriőrben a tér díszítőformáival összhangot alkotó ruhát viselnek. Ahhoz, hogy az ember maga is „műtárgy” legyen, önformálás is szükséges. „A művészetet kedvelő ember, aki iparművészeti szépségekkel szereti körülvenni magát, talán levetkőzi vele [a táncművészettel – G. K.] csúnyaságának göggjét, mellyel a szépséget csak vásárolta és saját mivoltának esztétikájáról megfeledkezett és egy lépéssel közelebb jut ahhoz, hogy a művészi környezetben az ember maga is értékes műtárgy legyen” – írta.²⁸

10. kép. Undi Mariska: *Táncoló nő IV.*, akvarell, diófapác, papír, 275×185 mm, j. b. l. UNDI, SZM–MNG, Grafikai osztály, ltsz.: F. 93.83.

²⁵ NAGY Sándor: *Táncosok*, színes tus, toll, 230×350 mm, Gödöllő, Nagy Sándor-ház; *Táncosnő*, színes tus, toll, 15,8×0,37 cm (a hátoldalon is táncosok), Gödöllő, Nagy Sándor-ház; *Táncosnő*, színes tus, toll, 19,3×11,3 cm, Gödöllő, Nagy Sándor-ház, ltsz.: 86.263.

²⁶ Undi Mariska 1996-os gödöllői gyűjteményes kiállítása során került elő a pasztellportré. GELLÉR Katalin–HAIDER Edit–ŐRINÉ NAGY Cecília: *Undi Mariska festő- és iparművész (1877–1959)*. Gödöllő, Városi Múzeum, 1996.

²⁷ VINCZE 2013. i. m.

²⁸ DIENES 1915. i. m. 237.

Dienes Valéria mozgásművészetének célja azonban nemcsak az esztétizáló szépségkeresés, hanem a táncon keresztül a tudatba való leszállás és a kozmoszt uraló dinamikához való kapcsolódás; az „Élet” és az „Eszmélet” különböző szintjeinek megtapasztalása volt. Táncelmélete a gödöllői vezető mesterek test és lélek harmóniáját, etika és művészet egységét kereső önfejlődéselvének eszközeiben eltérő, de célkitűzésében azonos útját képviselte.

Katalin Gellér

Cassandra's Dance

Dance and movement art were not actively practiced by anyone at the art colony of Gödöllő, where every branch of the arts found a home. Its influence, however, unquestionably left its mark on the art of Aladár Körösfői-Kriesch (1863–1920), Ödön Moiret (1883–1966) and Mariska Undi (1877–1959). An admiration of the art of Antiquity constituted a common ground for representatives of the new movement art and masters of the Gödöllő artists' colony. In Aladár Körösfői-Kriesch's tapestry entitled *Cassandra* (1908–1909), the influence of Pre-Raphaelite painters who had incorporated inspirations from the art of Antiquity and Greek vase decorations is perceptible. The secret behind the unique harmony of the female figure defined by a gently flowing line is that the ecstatic gesture of despair is a dance movement.

Several depictions of dance movements by Ödön Moiret are known: the bronze reliefs *Belső boldogság* (*Inner Happiness*) and *Válás* (*Separation*) are built on gestures from orchestrics. In his architectural design ensemble *Az új élet városa* (*The City of New Life*, 1924–), dance and music education also had a role.

Mariska Undi was a personal friend of Valéria Dienes. One of her paintings depicts dancing girls dressed in garments reminiscent of the garb of Antiquity in a frieze-like manner. The vibrantly dancing girls resemble an unending row of ornaments. Undi's costume designs and series of graphic works depicting dancers were presumably inspired by the costumes of Léon Bakst.

Keywords: Art Colony of Gödöllő, movement art, orchestrics